

Informace o postupu při zmírňování některých následků způsobených řešením mimořádné události v areálu muničního skladu Vlachovice-Vrbětice

Popis skutku (mimořádné události) – rok 2014

- 16. října 2014 – První z výbuchů a následný požár zničil sklad, v němž byla pěchotní i dělostřelecká munice. Policie uzavřela prostor, pohřešovali se dva lidé z firmy Imex Group, která měla sklad pronajatý.
- 17. října 2014 – Další výbuchy, které pokračovaly i v několika následujících týdnech. Pyrotechnici začali s likvidací nalezené munice.
- 23. – 24. října 2014 – Evakuace obyvatel z okolí skladu.
- 30. listopadu 2014 – Pyrotechnici po více než týdnu dokončili čištění části areálu, oznámili, že může začít plánovaný odvoz munice do znovuotevřeného skladu v Květné.
- 3. prosince 2014 – V areálu muničních skladů ve Vrbětících vybuchl další objekt s municí. Kvůli novým explozím byly evakuovány obce Lipová a Haluzice s celkem asi 400 obyvateli i areál bývalých Vlárských strojiren.
- 5. prosince 2014 – Lidé evakuovaní z obcí Haluzice a Lipová se mohli po jedné hodině odpoledne vrátit domů. Ve večerních hodinách nastala opětovná evakuace. Policie uvedla, že v areálu je jedna z budov poškozená (zaklíněný granát ve střeše skladu). Policie oznámila, že v sobotu budou evakuovány ještě obce Vlachovice a Vrbětice, bývalá zbrojovka Vlárské strojírny a vlaková stanice Bohuslavice nad Vlárí.
- 6. prosince 2014 – Pyrotechnici vyprostili dělostřelecký granát, který byl zaklíněný ve střeše skladu plného munice.
- 8. prosince 2014 – Vláda schválila vyslání dalších vojáků na ostrahu skladu ve Vrbětících.
- 22. prosince 2014 – Po uplynutí bezpečnosti lhůty bez samovolných výbuchů začínají v areálu znovu pracovat pyrotechnici. Následně byly prováděny přípravy pro odvoz munice ze skladů.

Postup odškodňování

- Na základě pokynu předsednictva Bezpečnostní rady státu z prosince 2014 byl v lednu 2015 zpracován materiál o odškodňování podle zákona č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“).
- Krajským úřadem Zlínského kraje byly shromážděny a předběžně posouzeny žádosti od fyzických a právnických osob, které požadují odškodnění (celkem 136 žádostí o náhradu věcné škody).
- Po jednáních a konzultacích zejména mezi Ministerstvem vnitra, Hasičským záchranným sborem ČR, Policií ČR a Krajským úřadem Zlínského kraje byl v prosinci 2015 stanoven postup odškodňování podle zákona o IZS - fyzickým a právnickým osobám bude sděleno, zda mají či nemají nárok na odškodnění.
- Po jednání konaném u předsedy vlády dne 16. prosince 2015 byl navržen postup při zmírňování některých následků způsobených řešením mimořádné události v areálu

muničního skladu Vlachovice-Vrbětice (formou dotací podle zákona č. 218/2000 Sb., rozpočtová pravidla, ve znění pozdějších předpisů /dále jen „rozpočtová pravidla“/).

Odškodnění, náhrada škody (podle zákona o IZS)

Při mimořádných událostech tohoto druhu může dotčeným fyzickým a právnickým osobám vzniknout několik druhů nároků:

1. Škoda způsobená přímo mimořádnou událostí – výbuchem.

V prvním případě je za náhradu škody odpovědný původce mimořádné události, tedy ten, kdo zavínil výbuch. Tuto škodu lze vymáhat podle povahy dané kauzy buď v rámci trestního řízení, byl-li v dané věci spáchán trestný čin, a to uplatněním nároku v tzv. řízení adhezním, nebo je možné se nároku domoci občanskoprávní cestou buď smírně, nebo žalobou.

2. Škoda způsobená činností složek IZS v příčinné souvislosti se záchrannými nebo likvidačními pracemi.

3. Nárok, který fyzické nebo právnické osobě vznikne z titulu poskytnutí osobní nebo věcné pomoci na základě výzvy – náhrada za omezení vlastnického nebo užívacího práva, náhrada ušlého zisku, náhrada škody věcné nebo škody na zdraví aj.

Poslední dva případy řeší speciální úprava přímo v zákonu o IZS, a to konkrétně v § 30 odst. 1, 2 písm. a) zákona o IZS pro náhradu uvedenou pod bodem 2 a v § 29 a § 30 odst. 1, 2 písm. b) zákona o IZS pro náhradu uvedenou pod bodem 3. Za škodu podle zákona odpovídá stát, který její náhradu poskytuje prostřednictvím krajského úřadu, kterému je v posledních dvou případech zákonem svěřeno rozhodnutí o poskytnutí náhrady škody nebo jiného nároku (srov. § 29 odst. 1 a 4 věta druhá a § 30 odst. 4 věta první zákona o IZS).

Obecně je nutné uvést, že v případě této události jde o mimořádnou událost podle zákona o IZS, nikoliv o událost, která by vyžadovala vyhlášení některého z krizových stavů, tedy krizovou situaci; proto se nepostupuje podle zákona o krizovém řízení, ale podle zákona o IZS. Krajský úřad Zlínského kraje v tomto případě v území zastupuje stát, vykonává přenesenou působnost státní správy a tedy dosavadní postup Krajského úřadu je, že eviduje a prověří předložené žádosti a následně Ministerstvo vnitra požádá o metodickou podporu při rozhodování o proplacení výše odškodného. Krajský úřad prošetří oprávněnost jednotlivých žádostí a na samotném státu je posléze, pokud nemá samosprávný kraj rezervy na proplacení sám, zajistit finanční prostředky (v rámci oprávněných nároků). V tomto případě kraj zřejmě nemá rezervy pro vyplacení takto vysokých částek, které jsou řešeny v rámci této mimořádné události velkého rozsahu. Další finanční prostředky jsou řešeny s Ministerstvem financí.

Uplatnění žádostí na odškodnění (konkrétní žádosti)

Krajský úřad Zlínského kraje přijal celkem 136 žádostí o náhradu věcné škody. Po jejich posouzení požaduje na Ministerstvu vnitra proplacení zhruba 1,15 milionu korun pro 38 žadatelů (nesporné žádosti dle Krajského úřadu). Sto deset žádostí bylo od fyzických osob, 26 pak od právnických. Na začátku září byly všechny žádosti odeslány na Ministerstvo vnitra a Ministerstvo financí s návrhem na vyplacení náhrad pro 33 fyzických osob ve výši asi 526 tisíc korun a pro pět právnických osob ve výši necelých 629 tisíc korun, ovšem bez samotného rozhodnutí Krajského úřadu, což požaduje zákon o IZS.

Jedná se o žádosti různorodého charakteru. Je možné je rozčlenit do několika oblastí. Žádosti související přímo s výbuchem/výbuchy. Ty budou odškodněny a bude řešena náhrada škod až po zjištění původce samotných výbuchů. Žádosti související s činností složek integrovaného záchranného systému, těch je většina a třetí oblastí jsou žádosti za odškodnění při evakuaci. Jedná se o případy ušlého zisku, nemožnosti práce v lese, objížděk, poničení komunikace či poškození lesa nebo nemovitosti.

Po prostudování konkrétních žádostí lze předmětnou problematiku rozdělit do několika oblastí.

- **Odškodnění za evakuaci**

Dle § 30 odst. 1 zákona o IZS, stát, potažmo krajský úřad, odpovídá za škodu způsobenou právníkům a fyzickým osobám vzniklou v příčinné souvislosti se záchrannými a likvidačními pracemi. Vzniklé škody související s evakuací nelze hodnotit jako škody vzniklé v příčinné souvislosti se záchrannými a likvidačními pracemi, neboť evakuace jako taková nespadá do pojmu záchranných a likvidačních prací dle § 2 písm. c) a d) zákona o IZS, nýbrž spadá do opatření na ochranu obyvatelstva podle § 2 písm. e) zákona o IZS.

- **Právnícké osoby a evakuace, náhrady ze přerušení provozu**

V souvislosti s nařízenou evakuací velitelem zásahu rovněž tak nelze zahrnout do odškodňování dle zákona o IZS žádosti týkající se vzniklých škod zaměstnavatele vůči svým zaměstnancům, neboť v těchto případech je zaměstnavatel, pokud dojde k mimořádné události, povinen v souladu s § 24 písm. b) zákona o IZS zajistit vůči jeho zaměstnancům evakuaci. Ani tento případ evakuace tedy nelze podřadit pod provádění záchranných a likvidačních prací, nýbrž jde o plnění povinnosti zaměstnavatele dané zákonem.

- **Náhrady za uzavření komunikace**

Případy týkající se uzavření části silnice nelze považovat za škody vzniklé v souvislosti s prováděním záchranných a likvidačních prací podle zákona o IZS, neboť k rozhodnutí velitele zásahu o uzavření komunikace došlo kvůli nesjízdnosti silnice z důvodu eliminace akutního nebezpečí ohrožujícího život nebo zdraví obyvatel.

- **Náhrada za omezení užívacího práva k majetku při záchranných a likvidačních pracích**

Pokud se týká „propůjčení“ prostor složkám IZS, v těchto případech se u právníků a podnikajících fyzických osob jedná o povinnost danou § 23 odst. 2 písm. a) a b) zákona o IZS. V konkrétním případě se jednalo o pronajaté prostory, jejichž majitelem je právníká osoba, která je v současné době považována za osobu, u níž došlo k havárii. Z tohoto důvodu, pokud krajský úřad uhradí nájemci (žadatelé o náhradu škody) náklady s užíváním prostor při plnění záchranných a likvidačních prací v souladu s § 30 odst. 5 zákona, měl by následně proplacení této škody požadovat u osoby, která zavinila vznik havárie, v souladu s § 30 odst. 7. Složky IZS se nezříkají své odpovědnosti za případné vzniklé škody související s jejich činností (poškozený plot, rozježděná louka atd.).

Lze uvést, že je třeba nahlížet na danou problematiku velmi obezřetně a se všemi provázanostmi zákona o IZS. Nicméně ve většině předložených žádostí se jedná spíše o případy, které po podrobném prostudování lze označit jako události, které nevznikly v příčinné souvislosti se záchrannými a likvidačními pracemi, a nárok na náhradu v souladu se zákonem o IZS jim tak přiznán být nemůže. Po sérii jednání bylo přistoupeno k metodě posuzování žádostí, kdy příslušná komise Krajského úřadu Zlínského kraje bude doplněna o expertní konzultanty Ministerstva vnitra, a za jejich účasti budou všechny uplatněné žádosti znovu posouzeny.

Z hlediska dalšího postupu, kdy v mantinelech daných zákonem o IZS nebude možné odškodnit či nahradit škodu fyzickým osobám, které utrpěly psychickou či dokonce materiální újmu, z důvodu samotných výbuchů či v souvislosti s řešením mimořádné události, a s přihlédnutím zejména ke skutečnosti, že zásah IZS v místě probíhá bezprecedentně dlouhou dobu a působí negativně na běžný život místních občanů, dále s přihlédnutím ke skutečnosti, že stanovení odpovědnosti za vznik havárie bude pravděpodobně časově nesmírně náročné a případný viník pravděpodobně nebude schopen ze svých prostředků uhradit všechny nároky, a v neposlední řadě přiznáním významu veřejného zájmu na bezpečnosti provozu areálů, kde dochází ke skladování a zpracování munice a výbušnin, se navrhuje mimořádně fyzickým osobám (obyvatelům dotčených obcí, Vlachovice /Vrbětice/, Haluzice, Lipová) vyplatit stanovené finanční částky prostřednictvím dotací přidělených dotčeným obcím, které poskytnuté prostředky dále rozdělí občanům. Je totiž nesporné, že dlouhodobý zásah složek IZS způsobil snížení kvality života v nejbližším regionu místa mimořádné události. Tyto morální a jiné újmy však nelze odškodnit podle zákona o IZS.

Závazek státu, podle kterého obyvatelé okolních obcí dostanou určitou finanční kompenzaci za toto snížení kvality života, byl deklarován i představiteli státu (např. 1. místopředseda vlády pro ekonomiku a ministr financí) Jedná se celkově o **1929 osob**. Předpoklad vzniku nároku na vyplacení finanční částky se navrhuje vázat na existenci trvalého pobytu v některé z dotčených obcí k datu druhého výbuchu, po kterém došlo k největšímu počtu evakuací a dalším omezením (3. prosince 2014). Předběžný odhad (přesná částka bude muset být přepočtena vzhledem k údajům z evidence obyvatel ke konkrétnímu datu), který počítá s částkou 3000 Kč,- na osobu, představuje nárok na státní rozpočet ve výši **5 787 000,- Kč**.

Postup, jak alespoň částečně zmírnit následky havárie v regionu, **vyjadřuje naléhavý veřejný zájem na zmírnění následků havárie z prostředků státního rozpočtu a spočívá v převedení odpovídajícího objemu prostředků z rozpočtové kapitoly Všeobecná pokladní správa do rozpočtové kapitoly Ministerstva vnitra, kterému vláda usnesením uloží uplatnit konkrétní postup:**

Tyto finanční prostředky budou vyplaceny jako účelové dotace podle § 7 odst. 1 písm. c) zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, podle kterého **lze obcím vyplatit dotace a návratné finanční výpomoci na jinou než podnikatelskou činnost**. Vyhlášení a administrování dotace by zajistilo Ministerstvo vnitra, kterému by Ministerstvo financí příslušnou částku převedlo z kapitoly VPS do rozpočtu. **Obce by následně podle § 9 odst. 1 písm. i) zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů, rozdělily obdržené dotace mezi své občany ve formě daru/příspěvku „na sociální nebo jiné humanitární účely“**. Postup předpokládá vyhlášení dotačního titulu Ministerstvem vnitra, shromáždění podkladů od obcí, které budou žádat o dotaci, vydání rozhodnutí o poskytnutí dotace a následně zajištění finančního vypořádání dotace.